

BIJLAGE A. THEOLOGISCHE ONDERBOUWING

In deze bijlage werk ik de theologische achtergrond van de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) uit. Ik spits dit in het kader van dit afstudeerproject toe op de ecclesiologie en de missiologie in deze kerken.

1.	Een korte beschrijving van het kerkverband van Nederlands Gereformeerde Kerken	blz. 1
2.	Een kleine verkenning van de ecclesiologische opvattingen in de NGK ¹	blz. 3
3.	Een kleine verkenning van de missiologische opvattingen in de NGK	blz. 10
4.	Wat betekent dit voor de cursus?	blz. 15
5.	aanbevelingen vanuit theologisch perspectief	blz. 17
6.	bronnen	blz. 18

1. Een korte beschrijving van het kerkverband van Nederlands Gereformeerde Kerken

De Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) vormen een kerkverband dat is ontstaan door scheuring van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt in 1967. Sommigen zijn door de Vrijgemaakte Synode de kerk uitgezet, anderen volgden uit eigen keuze. Als reactie daarop vormen de NGK een landelijk kerkverband van plaatselijk zelfstandige kerken. Er is geen synode of classis die 'topdown' theologische besluiten neemt. Er zijn wel landelijke en regionale vergaderingen, maar over veel zaken wordt plaatselijk beslist. Het kerkverband kent circa 89 plaatselijke kerken met in totaal ruim 32.000 leden².

De kerken variëren niet alleen in grootte (van minder dan 100 tot meer dan 2000 leden) maar ook in 'ligging', van behoudend tot evangelisch-charismatisch³. Hierom kan eigenlijk niet gesproken worden over de theologie van de NGK. Toch vallen in dit palet wel enkele grondkleuren en overheersende tinten aan te wijzen. De NGK staan 'in de traditie van de Reformatie'. Daarbij kunnen de NGK de meest evangelische van de reformatorische kerken genoemd worden. Er is groeiende aandacht voor het werk van de Heilige Geest. Zo is de Stichting New Wine in Nederland opgericht met een grote betrokkenheid van NGK en leden⁴. De NGK werken in wisselende samenstellingen samen met kerken van andere kerkgenootschappen, maar voornamelijk met gemeenten van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt en de Christelijke Gereformeerde Kerk. In een aantal gevallen heeft dit geleid tot gecombineerde plaatselijke gemeenten.

¹ Voor de theologische verkenning bestudeer ik de ecclesiologie en missiologie. In de verkenning zal echter blijken dat die twee onderling verweven zijn. Je kunt niet iets zeggen over de leer van de kerk zonder iets te zeggen over haar roeping, en omgekeerd kan er niet gesproken worden over missie of evangelisatie zonder de rol van de kerk daarin te betrekken. Hierdoor ontkom ik er niet aan dat bepaalde informatie twee keer voorkomt.

² <http://www.ngk.nl/>. Geraadpleegd: 21/03/2013.

³ De godsdienstsocioloog Stoffels maakt een vierdeling binnen protestants Nederland. Hij rekent de NGK tot de evangelisch-reformatorischen (orthodoxen). Hij noemt als kenmerken: 'nadruk op het belijdend, getuigend en evangeliserend christen-zijn en het missionair aanwezig zijn in samenleving. De verschillen tussen plaatselijke kerken en gemeenten kunnen groot zijn. Dit komt vooral tot uiting in de vorm van de vieringen. De orthodoxen hebben een sterke eigen identiteit die niet zomaar op te geven is, maar gaan vanuit die identiteit wel de confrontatie en discussie aan. Zij hebben een eigen subcultuur, maar de grenzen zijn meer vloeibaar dan bij de ultraorthodoxen.' In: Gruijter, M. de e.a. (2011). *Jongeren en hun geloof. Geloofsbeleving van religieuze jongeren in de Nederlandse samenleving*. Eerste druk. Utrecht: Forum, instituut voor multiculturele vraagstukken. p. 23. Mijn indruk is echter dat de NGK minder dan de andere 'evangelisch-reformatorischen' een sterke eigen identiteit hebben en minder geneigd zijn tot evangelisatie.

⁴ De stichting New Wine streeft naar geestelijke vernieuwing van de kerken in Nederland. www.new-wine.nl

Kenmerkend voor de NGK is dat besluiten niet van bovenaf worden opgelegd maar van onderaf komen. “Ze moeten mij niet gaan vertellen hoe ik moet geloven of hoe ik mijn leven moet inrichten.” Daarin zit nog een stukje allergie vanwege hetgeen is gebeurd rondom de kerkscheuring van 1967⁵. Daarnaast lijkt het postmoderne levensgevoel hier aan bij te dragen⁶.

De NGK treden in het algemeen weinig *als kerk* naar buiten toe, bijvoorbeeld met een profetisch geluid of missionaire, diaconale of pastorale activiteiten. Zij zien (mogelijk onbewust) de rol van de gemeente eerder als het toerusten van de heiligen, zodat die hun plaats innemen in kerk en samenleving (netwerkbenadering). Daarnaast kan dit te maken hebben met de vele kleine, plaatselijk zelfstandige gemeenten en met de rol van streekgemeente. Overigens lijken op dit gebied veranderingen gaande (zie hieronder).

De leden van de NGK staan veelal midden in het leven. Ze zijn als vrijwilliger of professional betrokken bij de samenleving op uiteenlopende manieren en terreinen, zoals de politiek, hulpverlening, wetenschap en journalistiek, en nemen als zodanig deel aan het maatschappelijk debat. Er lijkt geen sprake van een duidelijke antithetische opstelling tegenover de wereld. Veel leden bezoeken - over kerkmuren heen - de conferenties van New Wine, Reveil of Opwekking⁷.

De NGK staan niet bekend om een sterke missionaire inslag⁸. Als naar buiten toe wordt opgetreden, is dat eerder diaconaal dan evangeliserend. De leden zijn mogelijk wel getuigend in hun netwerk, maar dit leidt er niet toe dat de mensen die zij bereiken lid worden van de gemeente. Hiervan getuigen de cijfers uit het jaarboekje van de nieuw ingekomenen die niet uit een andere kerk komen. De NGK kennen wel enkele missionaire projecten, zoals Vathorst, Rijnwaarde en de Havenkerk⁹. Toch is er een groeiend missionair besef. Sinds enkele jaren hebben de NGK een landelijk Missionair Steunpunt. Op de website wordt vermeld: ‘De opdracht om mensen die Jezus Christus niet kennen, met het evangelie te bereiken is essentieel voor de NGK.’¹⁰

Volgens de opdrachtgever¹¹ kennen de jongeren binnen de NGK een heel andere cultuur dan de NGK zelf. Zij vermoedt dat de dominante (seculiere) jeugdcultuur een sterkere invloed op hen heeft dan de eigen kerkelijke cultuur, maar dat dit per omgeving kan verschillen. De deelnemers aan de interviews gaven een meer genuanceerde indruk. Zij staan middenin de maatschappij, maar dat doen de andere gemeenteleden ook. Tegelijk gaven zij aan anders te zijn dan hun niet-gelovige leeftijdsgenoten in hun opvattingen, gedragingen en activiteiten. Het viel mij als onderzoeker bijvoorbeeld op hoeveel de jeugdvereniging van Maassluis lijkt op de NGK Maassluis, in de eerste plaats qua uitstraling, maar ook qua activiteiten (bijbelstudiegroepen, activiteiten via Stichting Present). Ik durf dan ook de bewering aan dat het bovenstaande in belangrijke mate ook geldt voor de kerkelijke jeugd.

⁵ Het Akkoord voor kerkelijk samenleven (p. 2) spreekt nogal antithetisch over ‘reglementenheerschappij en synodehiërarchie’. Zie: (2011). *Akkoord voor Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken - editie 2011*. <http://www.ngk.nl/docs/aks2011.pdf>. Geraadpleegd: 21/03/2013.

⁶ Zie Schaeffer, H. (2012). Kerk anno nu. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 32-33.

⁷ Mudde, J. (red.) (2011), *Informatieboekje 2011 voor de Nederlands Gereformeerde Kerken*. Eerste druk. Amsterdam: Buiten & Schipperheijn Motief. p. 181.

⁸ Een treffend voorbeeld is een citaat van Dick Stellingwerf: “De gemeente is er om samen met broeders en zusters dingen te doen, om te delen. Ik denk dat dat Jezus’ bedoeling met de kerk is.”, in: Bosch, J. (2012). Wat geloof je van de kerk? *Opbouw* 56, nr. 21, p. 35.

⁹ Uit het interview met A. Maliepaard. Afgenomen: 28/02/2013.

¹⁰ <http://www.ngk.nl/gemeentes/>. Geraadpleegd: 21/03/2013.

¹¹ Voorgesprek met Helma van de Beek. Gehouden: 18/09/2012.

2. Enkele noties betreffende de ecclesiologie in de NGK kerken

In het algemeen zijn de NGK kerken niet erg ‘kerks’, in de zin van een uitgewerkte ecclesiologie met een grote rol voor de gemeente. In het denken over de (NGK) kerk speelt de notie van ‘Lichaam van Christus’ een grote rol. ‘De kerk: dat zijn voor mij geen stenen, maar mensen die God en elkaar ontmoeten.(...) We gaan niet naar de kerk, we zijn de kerk. (...) De kerk is het lichaam van Christus. Hij is er de baas, het draait om Hem, om zijn Vader en om zijn Geest.’¹²

Toenemende aandacht voor de gemeente

Sinds een aantal jaren lijkt in de breedte van ‘de kerk’ de aandacht voor kerk-zijn en de plaatselijke gemeente toe te nemen¹³. Er verschijnen boeken, artikelen en blogs¹⁴. Ook binnen de NGK kerken wordt hier meer aandacht aan besteed¹⁵. De beleving van ‘kerk’ verandert en ‘de kerk’ lijkt minder afgebakend te worden. Met name jongeren en dertigers willen ‘af van de idee dat de kerk een duidelijk afgebakende groep mensen is die op grond van formele zaken als lidmaatschap, het betalen van VVB en het deelnemen aan bepaalde activiteiten horen bij de kerk. (...) Kerk ontstaat waar mensen iets van Gods liefde weerspiegelen.’ Deze groep heeft ook veel minder met een kerkverband of bovenplaatselijke kerkelijke organisaties¹⁶.

Aandacht voor discipelschap

De laatste jaren lijkt er binnen en buiten de NGK sprake van een toenemende belangstelling voor discipelschap binnen de gemeente¹⁷. Daarbij wordt nadruk gelegd op het langduriger met elkaar onderweg zijn en het delen van elkaars leven (als gemeenteleden onderling en met mensen van buiten de gemeente)¹⁸. Recent gaf Stoppels¹⁹ aan de gemeente te zien als een permanente leergemeenschap van leerlingen van Christus. Stoppels stelt dat leerling zijn van Jezus Christus alles te maken heeft met een oefening in onderlinge gemeenschap. Discipelschap is geen zaak van soloreligie. Jezus belichaamde bij uitstek gemeenschap. Van Hem leren kan zich ten diepste niet in

¹² Boer, A. de (2012). Ik draag mezelf niet, ik word gedragen. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 4-5. Zie bijvoorbeeld ook: Dussen, A. van der. (2013). De kerk als moeder. *Opbouw* 57, nr. 5, p. 20-22.

¹³ Zie Dekker, G. en H. Stoffels (2005), *Godsdienst en samenleving. Een introductie in de godsdienstsociologie*. Zesde druk. Kampen: Kok. Dekker en Stoffels verklaren dit sociologisch vanuit de ‘secularisatie’ en ‘differentiatie’ van de samenleving: het christendom verkerkelijkt: De godsdienst trekt zich terug uit de bredere samenleving en sluit zich op binnen de kerkelijke sector (p. 125). Daarnaast wijzen zij op ‘horizontalisering’ of ‘een verlies van transcendentie’ van het christendom: de nadruk komt meer te liggen op het hier en nu, op de mens in deze wereld (p. 131). Ten derde kan worden gewezen op de processen van (interne) ontkerkelijking (p. 139) waardoor de kerk zoekt naar een nieuw zelfverstaan en vragen stelt omtrent roeping en betekenis. Daarnaast komen allerlei ontwikkelingen op ‘de kerk’ af, zoals simple church, missionaire initiatieven (waaronder kerkplantingen) en de neo monastieke beweging. Deze ontwikkelingen bevragen de gevestigde kerken.

¹⁴ Zie bijvoorbeeld het weblog van ds Pieter Kleingeld <http://eenkleineprofeet.blogspot.nl/> en het artikel van Kleingeld, P. en P. Strating (2010). *De kerk is de gemeenschap waar het evangelie geleefd wordt*. <http://www.opbouwonline.nl/artikel.php?id=6194>. Zie ook o.a. de blog van Douma, J. (2011). *Gods missie heeft een kerk! Een vertaling van het Missional Manifesto*. <http://josdouma.wordpress.com/2011/05/05/gods-missie-heeft-een-kerk-een-vertaling-van-het-missional-manifesto/>.

¹⁵ Zo heeft het opinieblad voor de Nederlands gereformeerde kerken *Opbouw* samen met het Gereformeerd Vrijgemaakte tijdschrift *De Reformatie* in oktober 2012 een gezamenlijk nummer uitgegeven over ‘Kerk zijn tussen muren en mensen’. Op 23 maart 2013 heeft een gelijknamig congres plaatsgevonden dat door deze bladen is georganiseerd. Zie ook andere nummers van *Opbouw* van de laatste jaargangen.

¹⁶ Schaeffer (2012), p. 32-33.

¹⁷ Zie o.a. de verschillende artikelen van Kleingeld, Stoppels en Glas in *Opbouw* 57, nr. 5.

¹⁸ Zie ook Paas, S. (2008), *De werkers van het laatste uur, de inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente*. Derde druk. Zoetermeer: Boekencentrum. p. 117

¹⁹ Stoppels, S. (2013). De gemeente als gemeenschap van leerlingen. Zeven redenen om leerling te zijn en te blijven. *Opbouw* 57, nr. 5, p. 10-13.

het isolement voltrekken²⁰. Het gaat er volgens hem om ‘dat mensen worden geholpen verder te komen op de weg achter Christus aan en te leven uit alles wat God ons door zijn Geest in Christus geeft, juist ook buiten de kerkmuren. De brede samenleving is de primaire ruimte waarbinnen discipelschap gestalte krijgt.(...) Door ons te concentreren op het koninkrijk van God wordt het perspectief van de gemeente ruimer en wordt kerkcentrisch denken uitgebannen’.

Boogaard merkt in dit verband op dat een onderscheid tussen toerusting binnen de gemeente en daarna ‘uitgaan’ de wereld, in om het geleerde toe te passen, niet bijbels is. Het gaat om samen leren om de weg van het Koninkrijk te volgen in elk gebied van ons dagelijks leven. Dit is een levenslang proces waarbij er geen uitzicht is op ‘afstuderen’. Het is dus ook leren door (samen) te doen²¹.

Ook Nel²² gaat uit van zo’n levenslange leerweg. Hij wijst erop dat mensen om te veranderen anderen nodig hebben. die door God veranderd zijn. ‘Want een van de redenen waarom God hen veranderde was om anderen te veranderen door hen heen. Dit is het missionaire aspect: de gemeente groeit zo dat, door hen heen, anderen en de schepping meer naar Gods bedoeling kunnen worden. De Heilige Geest bindt de gemeente aan Christus zodat de gemeente een Christusbestaan kan laten zien.’

Theologie van de Missio Dei en het koninkrijk van God²³ vanuit ecclesiologisch perspectief

Dat brengt ons bij een andere belangrijke ontwikkeling²⁴: de toegenomen aandacht voor de Missio Dei en het koninkrijk van God²⁵.

De Missio Dei

Met de Missio Dei of missie van God wordt bedoeld dat God ‘van het begin’ het Plan heeft om een nieuwe hemel en een nieuwe aarde te maken waar liefde heerst en waar vrede en gerechtigheid woont. Een aarde waar God de Zoon heerst als koning. Dat Plan loopt van de schepping in Genesis (of eigenlijk nog daarvoor) tot aan de nieuwe hemel en de nieuwe aarde in Openbaring (en zelfs nog daarna)²⁶. De theologie van de Missio Dei ziet de bijbel dan ook als één verhaal of openbaring van God die zijn Plan uitvoert in de geschiedenis. ‘Een deel van het Plan van God (...) is dat Hij een volk in het leven heeft geroepen om samen met Hem te werken aan de totstandkoming van dat plan.’ Dat volk was eerst het volk Israël en bestaat nu uit de christenen uit alle volken^{27 28}.

²⁰ Idem het belang van de gemeenschap voor de vorming van de christen, in: Van der Dussen (2013), p. 20-22

²¹ Boogaard, A. (2012). *Missionaire toerusting. Onderzoek naar een eigentijdse en relevante manier van missionaire toerusting van bij IFES-Nederland aangesloten studenten*. Afstudeeropdracht Christelijke Hogeschool Ede (niet uitgegeven), p. 21.

²² Nel, M. (2001). The Inclusive Congregational Approach to Youth Ministry. In: Senter, M. *Four Views of Youth Ministry and the Church. Inclusive congregational, Preparatory, Missional, Strategic*. p. 17-18

²³ Uit de verkennende gesprekken voor dit onderzoek met de maakster van de pilot, blijkt dit gedachtengoed ook impliciet ten grondslag te liggen aan de pilot.

²⁴ De theologie van het koninkrijk is niet nieuw, maar krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Het kan op waardering rekenen bij een deel van de NGK predikanten, en sijpelt nu langzaam door de gemeenten in.

²⁵ Zie bijvoorbeeld Chester, T. en S. Timmis (2011) *Total Church. Evangelie en gemeenschap*. Amerongen: The Media Alliance.; Wright, C. (2011), *De Bijbelse missie. Gods opdracht voor zijn kinderen*. Eerste druk. Barneveld: De Vuurbaak.; Wolf, D. de (2009), *De ontdekking van het koninkrijk. Verslag van een persoonlijke zoektocht*. Eerste druk. Vaassen: Medema; Paas (2008). Overigens ziet Paas de gemeente ook als voorportaal van het komende Koninkrijk, waar de toekomstige burgers worden opgevangen, onderwezen, gevoed, ontsmet en voorbereid, net als de immigranten op Ellis Island bij New York. (p. 181), Zie ook Doornenbal, R. (2013). Een kerk die iets wil bereiken. *Nederlands Dagblad* 22 maart 2013, p. 10. Robert Doornenbal is naast docent aan de Academie voor Theologie van de CHE ook lid van de NGK Ede.

²⁶ Ouweneel, W. (2011), *Het verbond en het koninkrijk van God. Ontwerp van een verbonds-, doop- en koninkrijksleer*. Eerste druk. Evangelisch-Dogmatische Reeks deel IX. Heerenveen: Medema, p. 289-290.

²⁷ Hierbij parkeer ik even vragen rond vervangingstheologie en ingelijfd zijn bij Israël.

²⁸ ‘The church is God’s ordained agency for accomplishing his purposes in the world. With all its flaws, the church is still the focal point for God’s work in the world.’ (Senter, M. e.a. (2001) *Four views of youth ministry*

Het doel is het koninkrijk van God

De Missio Dei heeft de vestiging van het koninkrijk van God tot doel²⁹. Het koninkrijk of koningschap (Grieks: basileia) van God is een van de belangrijkste thema's in de bijbel. John Bright³⁰ stelt: 'Het concept van het koninkrijk Gods omvat in een werkelijke zin de totale boodschap van de Bijbel. (...) De Bijbel is één boek. Als we dat boek een titel moesten geven, zouden wij het met recht noemen: "Het boek van het komende koninkrijk Gods".' De komst van het koninkrijk was het ook centrale thema van Jezus' blijde boodschap, vanaf het begin van zijn prediking (Matteüs 4:17) tot de periode tussen zijn opstanding en hemelvaart (Handelingen 1:3)³¹.

God openbaart zich al in het Oude Testament als de Koning van alle volken. God is natuurlijk als Schepper en Onderhouder reeds Koning van de volken. Maar zijn bedoeling is dat alle volken Hem ook als zodanig aanbidden en dienen³². God vertrouwt de heerschappij over de aarde toe aan de mens, eerst aan de eerste Adam, dan aan de laatste Adam, Jezus Christus. Alles wordt onder diens voeten gelegd. Die mens is koning namens God. God blijft dus zelf ook koning (vgl. Efeziërs 5:5). Als alle vijanden overwonnen zijn zal Christus de macht weer overdragen aan de Vader (1 Korintiërs 15:24).

Het koninkrijk tussen komst en wederkomst

Het koninkrijk van Jezus is met Jezus' komst naar de aarde al begonnen en zal met Zijn terugkomst volledig werkelijkheid worden. Op dit moment, tussen komst en wederkomst, is Jezus op een bepaalde manier dus al Koning. 'Hoewel het koninkrijk van God in Jezus' dagen een andere gedaante had dan na zijn hemelvaart, en na zijn terugkomst weer een andere gedaante zal hebben, is het wezenlijk een en hetzelfde koninkrijk, want het is dezelfde God in dezelfde Christus die regeert'³³. Noordergraaf e.a.³⁴ wijzen op een onstuitbaar groeiproces dat zich beweegt van klein naar groot, van onzichtbaar naar zichtbaar, van gedeeltelijk naar geheel. Er is geloof nodig om hier iets van te ontdekken. 'Dat vraagt onvoorwaardelijk vertrouwen op Jezus Christus. Juist in zijn omgeving werd immers het koninkrijk zichtbaar.'

Waar de Koning is, daar is het koninkrijk. Het koninkrijk is daarom *in Christus* ook al begonnen in zijn volgelingen. Wij hebben dus nu al een nieuwe identiteit als burgers van het koninkrijk³⁵.

Wat houdt dat koninkrijk dan in

Het koninkrijk van God wordt op veel manieren beschreven. Jezus gebruikt vaak gelijkenissen om het koninkrijk, dat dichtbij is, te omschrijven. Paulus heeft het over een zaak van gerechtigheid, vrede en vreugde door de Heilige Geest (Romeinen 14:17). Het wordt niet gekenmerkt door woorden, maar door kracht (1 Korintiërs 4:20).

and the church. Inclusive congregational, Preparatory, Missional, Strategic. Eerste druk. Grand Rapids: Zondervan Publishing House. p. XVIII)

²⁹ Aan 'koninkrijkstheologie' zijn allerlei controverses en implicaties verbonden die ik hier niet allemaal kan behandelen. In ieder geval wordt hier *niet* mee bedoeld dat het Koninkrijk van God hier en nu al volkomen is, met alle claims die dit mee kan brengen. Ik verwijs voor een uiteenzetting van Kingdom theology en Kingdom now theology naar <http://www.gotquestions.org/kingdom-theology.html> en http://en.wikipedia.org/wiki/Kingdom_theology.

³⁰ Bright (1953), *The Kingdom of God*. New York: Abingdon Press, p. 7. In: Ouweneel (2011), p. 279.

³¹ 'De komst van het koninkrijk, een leven waarin God regeert en alle mensen de knie voor Hem buigen, vormt de grote heilshistorische accolade die alle thema's van de christelijke leer met elkaar verbindt.' (Brink, G. van der en C. van der Kooi (2012), *Christelijke dogmatiek*. Derde druk. Zoetermeer: Boekencentrum, p. 313)

³² Ouweneel (2011), p. 289-291

³³ Ouweneel (2011), p. 304v

³⁴ Noordergraaf e.a. (red) (2005), p. 323

³⁵ Toch wijzen verschillende teksten erop dat ons ook aan het eind der tijden toegang tot het koninkrijk worden verleend. De theologische bezinning op dit spanningsveld laat ik in het kader van dit betoog rusten.

Ik citeer twee treffende omschrijvingen, waarin zowel de huidige als de toekomstige vorm doorklinken. Van der Heijden³⁶:

Kort gezegd is het denk ik dit: daar waar Gods wil gedaan wordt. (...) Het koninkrijk, dat is daar waar de karaktereigenschappen van God zich openbaren: heiligheid, rechtvaardigheid, liefde, genade, trouw, schoonheid, zuiverheid, creativiteit, humor. Dat is daar waar het grote onrecht aan de kaak wordt gesteld en bestreden. Het is in de kleine handeling van naastenliefde en zorg. Het is in de kunst, waar de schoonheid en creativiteit van de Schepper zichtbaar worden. Het is in de wetenschap, waar de mysteries van zijn schepping ontrafeld worden. Kijk eens om je heen, het is overal! Het beperkt zich niet tot het geestelijke, nee, het is zo aards als het maar zijn kan!

De Wolf beschrijft het koninkrijk als volgt³⁷:

Het Koninkrijk van God is de wereld zoals God die bij de schepping bedoeld heeft, het domein waar God ten volle regeert. Het is daar waar mensen Jezus als hun Koning erkennen en daardoor tot hun bestemming komen. Het Koninkrijk krijgt gestalte als mensen elkaar liefhebben en erop gericht zijn de ander tot zijn recht te laten komen in plaats van alleen voor zichzelf te leven.(...) Waar mensen genezen van innerlijke wonden en daardoor in staat zijn om op een liefdevolle manier met anderen om te gaan. Het Koninkrijk is daar waar iedereen genoeg heeft in plaats van de één te weinig en de ander te veel. Het Koninkrijk is een wereld zonder honger, uitbuiting, ongelijkheid, ruzie, ziekte, ontrouw en andere ellende. Het is een wereld van geluk, vrede, gezondheid en veiligheid. Een wereld waarin liefde centraal staat: liefde voor God, onze naaste en onszelf.

God heeft een fantastische bedoeling met het leven van ieder mens die zich aan Hem toevertrouwt: een koninkrijksleven leiden, in relatie met Hem. Dat zal helemaal compleet worden als Christus terugkomt, maar het is de bedoeling dat we er hier en nu al mee beginnen. In al onze beperktheid, maar wel samen God. Het koninkrijksleven is een leven van aanbidding, gebed, gehoorzaamheid, liefhebben, gemeenschap en getuigen. Het is een levensstijl, die alle gebieden van het leven bestrijkt³⁸. De eer van God staat daarbij voorop³⁹.

Daarbij gaat het niet alleen om een persoonlijke relatie tussen God en een gelovige. God heeft de mens vanaf het begin bedoeld als mensen in gemeenschap met Hem én met elkaar. Door de zondeval is niet alleen de relatie met God beschadigd, maar ook de relatie met elkaar. Als God mensen redt, herstelt Hij niet alleen de band met Zichzelf, maar ook de relatie tussen mensen onderling. *In Christus* vormt een christen gemeenschap met alle anderen die ook *in Christus* zijn. Samen vormen wij het nieuwe volk van God en de gemeente van Christus⁴⁰. Dat is dus geen keuze, maar geestelijke realiteit⁴¹.

³⁶ Heijden, S. van der (2012), *Kerk voor een nieuwe generatie. Zoeken naar een kerk waarin jongeren geloven*. Eerste druk. Heerenveen: Medema, p. 66-67.

³⁷ De Wolf (2009), p. 96

³⁸ Van den Brink en Van der Kooi (2012), p. 531

³⁹ Paas (2008), p. 119; Brinke, H. ten (2013). Voor wie is de kerk er eigenlijk? *Nederlands Dagblad* 26 maart 2013, p. 11.

⁴⁰ Overigens vallen het koninkrijk en de kerk niet samen; het koninkrijk omvat de kerk maar is veel groter. Voor Van den Brink en Van der Kooi (2012, p. 531v.) is de kerk 'de eerste en voorlopige gestalte van die nieuwe gemeenschap' die niet samenvalt met het koninkrijk.

⁴¹ 'De kerk staat in het centrum van Gods eeuwige bedoeling. Zij is geen bijkomstigheid in Gods plan. Zij is geen historische ongelukje. Integendeel, de kerk is Gods nieuwe gemeenschap. Want Zijn bedoeling, zoals Hij die in de vroegere eeuwigheid bedacht heeft, in de geschiedenis uitwerkt en in de toekomstige eeuwigheid zal vervolmaken, is niet slechts om losse individuen te redden en zodoende onze eenzaamheid te laten voortduren,

God vraagt ons om dit ook werkelijkheid te laten worden in ons dagelijks leven door een koninkrijksleven te leiden, met Hem en met elkaar. Sterker nog: alleen kun je dit niet, want een koninkrijksleven is per definitie een gemeenschapsleven. Immers, hoe kun je in je eentje *elkaar* liefhebben, elkaar dienen, misschien ook terechtwijzen, opbouwen...?

Jezus roept het volk van God op om Hem te volgen en de goedheid van Zijn regering te laten zien door hun gedeelde levens, door een gemeenschap van liefde⁴². De opstanding van Jezus is de belofte en het begin van Gods nieuwe wereld. Jezus regeert nu over de hele schepping. De Geest rust ons toe om als Gods volk voor Christus te leven en over Hem te spreken, zodat anderen zich ook aan Zijn regering onderwerpen⁴³.

Paradigma verschuivingen

De kerk is dus méér dan de plaats waar de gelovigen op adem mogen komen en toegerust worden. Zij heeft de taak om getuige te zijn door in gemeenschap met God en met elkaar een koninkrijksleven te leiden. Dat gaat dus verder dan woorden of daden; het gaat om een complete levensstijl. Dit brengt voor veel gelovigen een paradigmaverschuiving mee: De focus verschuift van ik-gerichtheid naar God-gerichtheid en van ik-gerichtheid naar wij-gerichtheid (gemeenschap):

- Het christelijk geloof heeft in de westerse samenleving postmoderne (individualistische, gefragmenteerde) trekken gekregen. Het 'hoogste doel' van het christelijk geloof is voor velen de persoonlijke redding, het 'ticket to heaven'. In het koninkrijksdenken wil God nog steeds het individu redden, maar dan als onderdeel van een groter Plan. God wil zich een volk vormen dat tot Zijn eer leeft⁴⁴.
- Het christelijk geloof draait voor veel gelovigen om een therapeutische God die van hen houdt en hen wil zegenen, bevrijden, genezen, heel maken, troosten etc. Dit wordt veel benadrukt, ook in de NGK kerken⁴⁵. En het is volkomen waar. Maar het is slechts een deel van het verhaal. Deze kant van het evangelie heeft de neiging om ik-gericht te worden: God is er om in mijn behoeften te voorzien. In de theologie van het koninkrijk gaat het er echter om dat God bevrijdt, geneest etc. *opdat* de individuele gelovige meer en meer tot Zijn bedoeling komt en tot Zijn eer gaat leven. Je kunt het zelfs omdraaien: door een koninkrijksleven te leiden, worden mensen

maar juist om Zijn kerk te bouwen, dat wil zeggen om uit de wereld een volk tot Zijn eigen eer te roepen.' Citaat van Stott, J. (2007), *The Living Church*. p. 19-20. In: Chester en Timmis (2011), p. 31

⁴² *'The church that Jesus designed is made for impact – and massive, highly transformative impact at that. (...) ... the movement that Jesus set in motion is designed to be an advancing, untamed, and untamable revolutionary force created to transform the world.'* (Hirsch, A. en L. Ford (2011) *Right here, right now. Everyday mission for everyday people*. Tweede druk. Grand Rapids: Baker Books, p. 30). Doornenbal (2013) stelt dat de kerk is geroepen om instrument, teken en voorsmaak van het koninkrijk te zijn.

⁴³ Zie ook: Hirsch en Ford (2011), p. 33: *'We are all called into the Kingdom and into living our life under orders.'* Zie ook: Paas (2008), p. 119: *'Het centrale motief hierbij is de eer van God. Niet de opbouw van de gemeente of het evangeliseren van niet-gelovigen, is ons hoogste en daarmee allesbepalende doel, maar Gods eer.'*

Zie ook: Burger, H. (2012). Gemeenschap met Christus is gemeenschap met elkaar. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 20-23

⁴⁴ Vergelijk N.T. Wright: *'For years Christians have been asking, "If you died tonight, do you know where you would go?" It turns out that many believers have been giving the wrong answer. It is not heaven.'* In: Wright, N.T. (2008) *Surprised by Hope: Rethinking Heaven, the Resurrection, and the Mission of the Church*, HarperCollins. Gevonden in: <http://www.amazon.com/Surprised-Hope-Rethinking-Resurrection-Mission/dp/0061551821>. Geraadpleegd: 28/08/2012. De boekrecensie zegt onder meer: *'Wright convincingly argues that what we believe about life after death directly affects what we believe about life before death. For if God intends to renew the whole creation—and if this has already begun in Jesus's resurrection—the church cannot stop at "saving souls" but must anticipate the eventual renewal by working for God's kingdom in the wider world, bringing healing and hope in the present life.'* Zie ook Wright (2011), p. 12.

⁴⁵ Vergelijk Van der Heijden (2012), p. 70-71 en Boogaard (2012) p. 28. Zie bijvoorbeeld ook de jaarlijks terugkerende workshops bij de New Wine zomerconferentie.

genezen, vergeven, getroost, heel gemaakt⁴⁶. De vraag is dan niet meer hoe God in mijn leven past, maar hoe ik in Zijn Plan pas. En hoe wij als gemeente in Zijn Plan passen.

Total Church

Deze theologie van de Missio Dei en het koninkrijk, vinden we ook terug in het boek en gedachtengoed van Total Church, afkomstig uit Sheffield in Engeland. Dit gedachtengoed wordt gepromoot binnen de NGK⁴⁷. Het bijzondere van Total Church is, dat sterk de nadruk wordt gelegd op de plaatselijke christelijke gemeenschap: Als je tot geloof komt, wordt je een kind van God. Je hoort dan automatisch tot het huisgezin van God, samen met al die anderen die bij God horen. Dat is je identiteit⁴⁸. Deel uitmaken van de kerk bestrijkt het totaal van je leven. De kerk is dus niet (slechts) één van de ballen die je in de lucht houdt. Je daaraan onttrekken is leven als een geamputeerd christen⁴⁹.

De christelijke gemeente is door God bedoeld. En de gemeente is er met een bedoeling: ze heeft een missie! Voorop staat, dat God Zich een nieuw volk gevormd heeft – en nog vormt – om in een liefdevolle relatie met Hem te leven, om Hem als Koning te eren en te dienen. Daar hoort ook bij dat wij ons aan Hem onderwerpen en Hem gehoorzamen. Dat geldt niet alleen voor elke christen afzonderlijk, maar juist ook voor de gemeente als geheel⁵⁰.

De christelijke gemeente vormt het hart van Gods Plan. Door te leven zoals God het bedoeld heeft, in onderlinge liefde, wordt het Koninkrijk in de gemeente zichtbaar. ‘Liefde is de primaire, dynamische test om te zien of we het evangeliewoord echt begrepen hebben en Zijn kracht ervaren hebben.(...) Onze liefde voor elkaar is zuivere evangelisatie’⁵¹. De gemeente leeft vóór hoe het is om onder Gods heerschappij te leven. Op die manier is de gemeente een licht in de wereld dat uit alle volken

⁴⁶ Zie ook: *‘Christus realiseert Zijn plan op aarde via vernieuwde mensen die er door hun bediening aan bijdragen dat ook andere mensen vernieuwd worden. In alle gevallen doen zij dit door het Woord te bedienen, elk op eigen wijze en vanuit een eigen positie: apostel, profeet, evangelist, herder en leraar (...) Door middel van het Woord rusten zij de gemeente toe en zo zijn zij het gereedschap van de Geest van Christus. Maar niet minder gebruik Christus de gemeente om Zijn doel te bereiken. Efeziërs 4:7 zegt: aan ieder van ons is genade geschonken naar de maat waarmee Christus geeft. Efeziërs 4:16: ieder deel draagt naar vermogen bij tot de groei van het Lichaam, dat zo zichzelf opbouwt door de liefde. De gemeente als geheel heeft dus een plekje in het grote plan om werkelijk alles met Christus te vervullen. Door wie jij bent, hoe jij bent en hoe Christus in jou werkt kun je een rol spelen in het geestelijke groeiproces van de gemeente. Omgekeerd: wat van Christus zichtbaar wordt in de gemeente en in medechristenen, kan jou helpen om dicht bij Christus te blijven en steeds voller te worden van Hem.’* (Mudde, J. (2012). Verbondenheid – contactrijk en contrastrijk. *Opbouw* 56, nr. 09, p. 5).

⁴⁷ Het Missionair Steunpunt was mede organisator van een studiedag naar aanleiding van het verschijnen van de Nederlandse vertaling van het boek Total Church. Missionair predikant P. Kleingeld promoot het gedachtengoed ook via zijn blogs. Mudde (2011) verwijst naar Total Church in zijn droom om kerk in de buurt te zijn.

⁴⁸ Vergelijk Hirsch en Ford (2011), p. 33 *‘Church is not simply a building or a formal community meeting, it is who we are – a people who have been formed out of a direct encounter with God in Jesus Christ.’*

⁴⁹ Chester en Timmis (2011), p. 14 en 32. Idem: Paas (2011), p. 103: *‘Geloof in Christus en het ontvangen van de Geest betekent dat men ingelijfd is in het nieuwe volk van God, dat bestaat uit joden en heidenen samen.’* En Hirsch en Ford (2011), p. 33: *‘You are the church before you do church.’*

⁵⁰ Idem John Stott: *‘De kerk staat in het centrum van Gods eeuwige bedoeling. Zij is geen bijkomstigheid in Gods plan. Zij is geen historische ongelukje. Integendeel, de kerk is Gods nieuwe gemeenschap. Want Zijn bedoeling, zoals Hij die in de vroegere eeuwigheid bedacht heeft, in de geschiedenis uitwerkt en in de toekomstige eeuwigheid zal vervolmaken, is niet slechts om losse individuen te redden en zodoende onze eenzaamheid te laten voortduren, maar juist om Zijn kerk te bouwen, dat wil zeggen om uit de wereld een volk tot Zijn eigen eer te roepen.’* Citaat van Stott, J. (2007), *The Living Church*. p. 19-20. In: Chester en Timmis (2011), p. 31.

⁵¹ Chester en Timmis (2011), p. 43.

mensen aantrekt. De christelijke gemeente is ook bedoeld om het koninkrijk te verbreiden door te getuigen dat Jezus Koning is, en door anderen tot discipelen te maken. Zodat steeds meer mensen tot Zijn bedoeling gaan komen en God gaan dienen en eren⁵².

Dat getuigen doe je in eerste instantie samen, als gemeenschap, door met elkaar *en* met niet-gelovigen je gewone dagelijkse leven te delen en bereid te zijn deel te hebben aan het leven van andere mensen. ‘Waar mensen hun leven niet met elkaar delen, wordt de waarheid niet toegepast en verwezenlijkt.’⁵³ Het gaat bij Total Church om het delen van het gewone leven met *de intentie* om het evangelie te leven en te verspreiden. Daaruit spreekt een wilsbesluit en een zekere doelgerichtheid. Het gaat om bouwen aan relaties, mensen introduceren in de gemeenschap en het evangelie doorgeven. Daarbij kunnen de broeders en zusters elkaar aanvullen. De een is erg gastvrij terwijl de ander goed het Woord kan uitleggen⁵⁴.

Total Church benadrukt dat de gemeente het nieuwe volk van God is, een volk met een roeping en opdracht. Veel reformatorisch gelovigen zullen dit beamen. Zij zullen mogelijk eerder spreken over het (nieuwe) verbond. Maar waar zij dit vaak als een soort geestelijke realiteit lijken te zien⁵⁵, probeert Total Church er praktisch invulling aan te geven: De gelovigen zijn bedoeld voor een leven-in-gemeenschap, dat vormt hun identiteit. In zijn uitwerking gaat Total Church verder dan ik ooit eerder heb gelezen. Het gaat om een vergaande vorm van het delen van het dagelijks leven. Alleen dan kun je als gemeente echt laten zien wat het leven onder Gods heerschappij inhoudt. In een tijd waarin in veel gemeenten de betrokkenheid van de kerkleden lijkt af te kalven en een tendens ontstaat naar ‘lichte gemeenschappen’, kiest Total Church voor een contrastgemeenschap, een heilzaam tegenover. Tegenover een *lichte* gemeenschap wordt ‘gij [de gemeenschap] zijt het *licht* der wereld’ geplaatst⁵⁶.

Dit aspect lijkt me voor de meeste NGK leden een paradigma verschuiving. Van het leven ‘in gemeenschap met God in Christus’ naar het leven ‘in gemeenschap met God in Christus en daardoor met elkaar’ als een geestelijke *en* tastbare realiteit, dwars tegen de cultureel-maatschappelijke stroom in. Daarvoor lijkt het me nodig dat gelovigen de geestelijke realiteit en identiteit van het behoren tot Gods huisgezin of volk erkennen en vervolgens tot een wilsbesluit komen om zo te leven en daarmee te beantwoorden aan hun roeping. Het zal voor veel NGK leden moeilijk zijn om hun autonomie op te

⁵² Chester en Timmis (2011), p. 31, 37 en 39. Total Church sluit hier aan bij de reformatorische gedachte dat er geen onderscheid is tussen profaan en sacraal. Gods Woord en scheppingsorde hebben betrekking op alle aspecten van het leven en van de samenleving. Zie Wolters, A (1993) *Schepping zonder grens. Bouwstenen voor een bijbelse wereldbeschouwing*. Eerste druk. Buijten en Schipperheijn. p. 16 en 33.

⁵³ Chester en Timmis (2011), p. 14.

⁵⁴ Chester en Timmis (2011), p. 44-48.

⁵⁵ Het valt op dat de auteurs zich lijken te baseren op een geestelijke realiteit die boven de cultuur uitstijgt. Zij beroepen zich dan ook niet nadrukkelijk op de eerste gemeenten uit het Nieuwe Testament, al hoewel die natuurlijk wel ‘langskomen’. Bij een nadrukkelijk beroep op de eerste gemeenten in het Nieuwe Testament komen allerlei vragen rond hermeneutiek op. Dan is van belang om te ontdekken of en in hoeverre de gemeenschap ‘toen en daar’ cultureel bepaald of gekleurd was en wat dat zou betekenen voor onze vorm(en) van gemeenschap ‘nu en hier’. Nu de auteurs zich beroepen op het Plan van God dat boven de cultuur uitstijgt en altijd geldt, rijst nog steeds de vraag wat dat dan betekent voor de concrete vorm(en) van die gemeenschap. Uit de inleiding van het boek maak ik op dat de auteurs wel bedoelen om waarden te geven die steeds worden gecontextualiseerd. Tegelijk geven ze sterk aan dat die gemeenschap allesbepalend is.

⁵⁶ Het gaat te ver om dit contrast verder uit te diepen. Ik verwijs naar Dekker en Stoffels (2005), p. 93-111. Overigens is Total Church hierin niet uniek. De laatste jaren komen er allerlei vormen van nieuwe monastiek op waarbij de christelijke gemeenschap benadrukt wordt. En er verschijnen boeken als *Heerlijk eenvoudig* van Johan ter Beek en *Hoe Jezus de wereld op zijn kop zet (en mijn leven ook)* van Shane Claiborne. (Deze boeken worden verder niet in deze studie gebruikt).

geven⁵⁷. Helemaal voor jongeren, die een meer individualistisch, postmodern besef hebben dan veel oudere kerkleden⁵⁸.

Mudde⁵⁹ stelt dat de contrastgemeenschap geen tegencultuur vormt, maar het leven van Gods kinderen in elke cultuur doortrekt. Het gaat om het evangelie van Jezus Christus en de doorwerking daarvan in alle relaties waarin we staan. “Zo kan de gemeente van Christus enerzijds geheel eigentijds zijn en tegelijk volstrekt tegendraads. En zo kan de gemeente van Christus in elke tijd en cultuur een zoutend zout en een lichtend licht zijn.”

3. Een kleine verkenning van de missiologische opvattingen in de NGK kerken

Een snel veranderende context

Het kerkelijk landschap in Nederland is in hoog tempo veranderd en verandert nog steeds. Nederland is gesecculariseerd, in een mate dat veel mensen niet alleen niet-gelovig zijn, maar zelfs niet meer weten wat het christelijk geloof inhoudt⁶⁰. Christenen zijn een minderheidsgroep geworden. Christelijke taal en gebruiken wekken bevreemding op. De dominante cultuur is daadwerkelijk anders, met andere normen en waarden en een andere levensstijl (meer traditioneel tegenover meer (post)modern)⁶¹. ‘De kerk’ heeft daarbij aan betekenis verloren.

In deze snel veranderende context en veranderende positie van de kerk en het christelijk geloof, zijn de kerken opnieuw gaan nadenken over hun identiteit en bedoeling (zie hiervoor). Het vernieuwde zelfverstaan kan niet losgezien worden van een nieuw besef van roeping of missie. Dit vindt niet alleen plaats in Nederland maar op wereldschaal⁶². Was zending of missie vroeger een activiteit van zendelingen ver weg, thans begint het zendingsveld meteen buiten je deur. Daarmee is iedere christen in wezen een zending geworden⁶³.

De betekenis van missie volgens Wright

Een auteur die de laatste tijd veel wordt gelezen en geciteerd is Christopher Wright⁶⁴. Wright legt uit dat het Latijnse woord waarvan ‘missie’ is afgeleid, uitzenden en gezonden worden betekent. Hij benadrukt dat God zelf een Plan en doel voor heel zijn schepping heeft: de Missio Dei. ‘Een deel van dat plan (...) is dat Hij een volk in het leven heeft geroepen om samen met Hem te werken aan de

⁵⁷ Dekker is daar wel toe bereid: *‘De gemeente mag mijn autonomie doorbreken, omdat ik niet alleen van mijzelf ben en ook niet alleen van God. Ik ben ingelijfd in het lichaam van Christus; dat is niet een gevoel dat opleeft als het klikt, maar een morele werkelijkheid waarin ik heb te leven. Het is ook een kwestie van navolging. In ons gemeentelven bieden wij weerstand aan de individualisering.’* In: Dekker, W. (2012). *Waarom ben jij niet vertrokken? Opbouw* 56, nr. 21, p. 12-17.

⁵⁸ Vgl. Paas (2008), p. 70-71

⁵⁹ Mudde (red.) (2011), p. 183-184

⁶⁰ Paas (2008), p. 34

⁶¹ Paas (2008), hoofdstuk 4.

⁶² Vorig jaar noemde de Wereldraad van Kerken missie essentieel voor iedere kerk. Zie: (2012) *Missie en eenheid*. http://www.raadvankerken.nl/pagina/2077/missie_en_eeheid. Geraadpleegd: 06/04/2013. Zie ook Douma (2011). *Gods missie heeft een kerk! Een vertaling van het Missional Manifesto*.

⁶³ *‘If we are recipients of a pay-it-forward type of message, one that must be passed on, then that makes us all messengers! Every believer is therefore a messenger And (...) a missionary. And Christianity itself is an intrinsically missional faith. Even the newest believer seems to understand the universality of the gospel message; they rightly intuit that because it is “good news”, it is meant to be passed on, and that somehow to sit on the message is to fail in our obligations to Jesus and his cause.’* (Hirsch en Ford (2011), p. 33).

⁶⁴ Zijn boek *The Mission of God* is een bestseller. Het vervolg *De Bijbelse missie. Gods opdracht voor zijn kinderen* wordt door aangeraden door ds. Kleingeld van het Missionair Steunpunt in Kleingeld, P. (2012). Boekenplank. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 62-65.

totstandkoming van dat plan. Onze opdracht vloeit altijd voort uit het voorafgaande plan van God. En dat plan (...) is heel omvangrijk.’⁶⁵

‘Het woord ‘missie’ wordt ook veel gebruikt in de betekenis van doel of doelgerichtheid. (...) Als we dus vragen ‘wat is de Bijbelse missie voor Gods kinderen?’ vragen we eigenlijk ‘wat is het levensdoel van wie zich kinderen van God noemen? Waarom zijn we hier op aarde?’⁶⁶

Wright constateert dat in het Oude en het Nieuwe Testament veel verschillende personen worden uitgezonden voor veel verschillende taken⁶⁷. Hij pleit er dan ook voor de term missie niet te versmallen tot evangelisatie. ‘Gezien de veelheid aan missies die God aan zijn kerk als geheel heeft toevertrouwd, lijkt het me daarom ongepast wanneer een bepaalde missie terzijde wordt geschoven vanuit superioriteitsgevoelens, of als minderwaardig wordt beschouwd, alsof het ‘niet echt een missie’ zou zijn (...) alles wat een christen en een christelijke gemeente is, zegt en doet, behoort missionair te zijn, doordat het doelbewust deelt in Gods missie voor Gods wereld.’⁶⁸

Gods missie – en dus ook onze missie – heeft de *gehele wereld* als werkterrein, in geografische zin (het begint meteen buiten je deur en eindigt bij de uiteinden van de aarde) maar ook in ecologische, economische, sociale en politieke zin. De missie heeft betrekking op alle levensgebieden, inclusief studie, werk, sport en ontspanning⁶⁹. Wright vat deze omvattende missie samen met de opdracht van God aan Abraham om alle volken tot zegen te zijn. Het laatste zinsdeel in Genesis 12:2 is in het Hebreeuws een gebiedende wijs: ‘Wees een zegen’. Via Abraham kwam die opdracht ook aan het volk Israël en nu aan het nieuwe volk van God, het Lichaam van Christus.⁷⁰

⁶⁵ Wright (2011), p. 4-5. Zie ook Boogaard (2012), p. 13 en 31. Boogaard verwijst hier naar Wouter van Laar van de Nederlandse Zendingsraad. Boogaard gebruikt de term ‘Integral Mission’ die volgens hem evangelisatie, sociale gerechtigheid, het ledigen van psychische, mentale, emotionele en sociale nood van de mens en de zorg voor de schepping in de meest brede zin van het woord omvat. Evenzo: Niemeijer, M. (2013). Geen kerk zonder gerechtigheid. *Nederlands Dagblad*. 10 juni 2013, p. 9. Niemeijer is directeur van Tear en voorzitter van Micha Challenge International.

⁶⁶ Wright (2011), p. 4-5

⁶⁷ Wright (2011), p. 3-4 : Mozes werd uitgezonden (aanvankelijk onwillig) om een onderdrukt en uitgebuit volk te bevrijden (Ex. 3:10). Elia werd uitgezonden om de internationale politiek een andere wending te geven (1 Kon. 19:15-18). Jeremia werd uitgezonden om Gods Woord te verkondigen (Jer. 1:7). Jezus verkondigde door de woorden van Jesaja aan te halen dat Hij was gezonden om het goede nieuws te brengen, aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken, om blinden het zicht te herstellen en om onderdrukten hun vrijheid te geven (Luc. 4:16-19; zie Jes. 61:1). De discipelen werden uitgezonden om de bevrijdende en genezende kracht van het rijk van God te verkondigen en te laten zien (Mat. 10:5-10). Als apostelen werden ze uitgezonden om mensen tot leerlingen te maken, te dopen en te leren (Mat. 28: 18-20). Paulus en Barnabas werden uitgezonden om een hongersnood te bestrijden (Hand. 11:27-30). Later werden ze uitgezonden als evangelisten en gemeentestichters (Hand. 13:1-3). Titus werd uitgezonden om te zorgen voor een goed financieel beheer (2 Kor. 8:16-24). Later werd hij gestuurd om een competent kerkbestuur aan te stellen (Tit. 1:5). Apollos werd uitgestuurd om als bekwaam Bijbelonderwijzer de kerk te onderrichten (Hand. 18: 27-28). Vele naamloze broeders en zusters werden uitgezonden om als reizende onderwijzers van het ware evangelie te getuigen (3 Joh. 1:5-8).

⁶⁸ Wright (2011), p. 5-6.

⁶⁹ Zie ook: ‘It is about the kingdom (or rule) of God over all creation. It encompasses everything in human experience – from culture, race, economics, church, entertainment, family, and everything in between. A missional movement must apply the gospel to all spheres of life.’ (Hirsch en Ford (2011), p. 34)

⁷⁰ Wright (2011), p. 8-9 en Hoofdstuk 4. ‘De Abrahamitische zegen vermenigvuldigt zichzelf. Wie gezegend wordt, wordt geroepen om anderen tot zegen te zijn – dit is nu precies het aspect dat deze zegen missionair maakt. Wanneer wij onszelf beschouwen als erfgenamen van de zegen van Abraham door geloof in Christus (en Paulus zegt in Galaten dat we dat moeten doen), dan erven wij ook de Abrahamitische opdracht om ‘tot een zegen te zijn’.(p. 54)

Voor Wright is Jezus Christus ‘zowel de bron van onze missie (want Hij is degene die ons de wereld in zendt in zijn naam) als de inhoud van onze missie (want alles wat wij zeggen en doen, dient als getuigenis dat God de Heer is, er geen ander is, en dat Jezus de naam boven alle namen heeft gekregen en dat die naam ‘de enige op aarde [is] die de mens redding biedt’ (Hand. 4:12).’⁷¹

Discipelschap

Hiervoor zagen we al dat discipelschap meer in de belangstelling staat binnen de gemeente. Maar discipelschap wordt ook gezien als een missionaire activiteit. Jezus geeft in Matteüs 28 niet alleen de opdracht om te evangeliseren, maar ook om leerlingen te maken. Evangelisatie houdt dan ook niet op bij bekering en kerklidmaatschap, maar is gericht op discipelschap. Dat betekent dat je met mensen buiten en binnen de gemeente onderweg gaat. Het is een totaalconcept dat in feite de hele weg loopt, van ongeloof via bekering en discipelschap (waaronder verkondigen, onderwijzen, vermanen en versterken) tot heerlijkheid. Juist ook daarom is het van belang dat dit een gezamenlijke zaak van de hele gemeente is. ‘Het is onmogelijk dat één persoon, hoe begaafd ook, alle activiteiten beheerst die erop gericht zijn iemand binnen te voeren in het Koninkrijk. Niet voor niets spreekt Paulus in 1 Korinthiërs 12 van de gaven die de Geest geeft aan de *gemeente* om elkaar te dienen en aan te vullen’⁷².

Evangelisatie, uitlopend in discipelschap, vraagt wel een lange adem⁷³. ‘Uit onderzoek onder toetreders blijkt dat zij gemiddeld twee tot vijf jaar nodig hebben vanaf het eerste contact dat met hen wordt gelegd tot het volwaardige lidmaatschap van een christelijke gemeente. Let wel: gemiddeld: Er zijn mensen bij wie het tien jaar duurt!’⁷⁴ En zelfs dan ben je er nog niet. Eigenlijk houd je nooit op om leerling, discipel, te zijn⁷⁵. Je kunt pas effectief iemand discipelen als je zelf ook bereid bent om discipel te zijn.

Bij discipelschap gaat het in de eerste plaats om navolging van Christus. Dat begint bij gehoorzaamheid, zoals Hij voor alles gehoorzaam was aan de Vader. Navolging is ook doen wat Jezus deed. Jezus *is* evangelie. Hij *is* de boodschap, *verkondigt* het evangelie en *doet* het evangelie. Alles is bij hem congruent. Zo moet ook ons leven evangelie zijn⁷⁶.

⁷¹ Wright (2011), p. 13.

⁷² Paas (2008), p. 15-16, 117; Boogaard (2012), p. 15.

⁷³ ‘Om een gemeenschap van licht te zijn die het licht van Christus uitstraalt, is het nodig dat we onze relaties bewust en met de juiste intentie aangaan: juist hen liefhebben bij wie dat niet voor de hand ligt, juist hen vergeven die onvergeeflijk zijn, de afstotelijke omarmen, de lastige binnensluiten, de merkwaardige aanvaarden. In een dergelijke context is het dat zondaars veranderd worden in discipelen die Koning Jezus gehoorzamen in alles wat Hij bevolen heeft’. (Chester en Timmis (2011), p. 90). Zie ook: ‘We have generally misinterpreted the Great Commission as an evangelistic text whereas in fact it is a discipling text. <...> We are called to disciple the nations, which means we are committed to a long-term relationship with them that must surely include meaningful friendships, genuine involvement and compassionate concern for a person’s best good’. (Hirsch en Ford (2011), p. 50).

⁷⁴ Paas (2008), p. 34.

⁷⁵ ‘Ik houd nooit op om discipel te zijn en zal nooit het punt bereiken waarop ik geen dagelijks discipelschap meer nodig heb dat door het evangeliewoord in de evangeliegemeenschap gevoed wordt. (...) We hebben een cultuur nodig van dagelijkse en wederzijdse ondersteuning in het discipelschap. Structuren en programma’s kunnen daar niet voor zorgen. Wat nodig is, is het delen van levens met de intentie van het evangelie. We hebben te aanvaarden dat Gods heerschappij zich uitstrekt over elk terrein van ons leven. Dat betekent dat er geen daad denkbaar is die zo werelds is dat hij buiten het blikveld van het evangelie valt.’ (Chester en Timmis (2011), p. 96-97).

⁷⁶ Vergelijk: ‘Een integrale missionaire visie probeert namelijk zowel in onze theologie als ook in de praktijk bijeen te brengen wat God altijd bij elkaar brengt: ‘zijn’ en ‘doen’, het ‘geestelijke’ en het ‘fysieke’, het ‘individuele’ en het ‘sociale’, het ‘heilige’ en het ‘profane’, ‘gerechtigheid’ en ‘genade’, ‘getuigenis’ en ‘eenheid’, de ‘waarheid spreken’ en de ‘waarheid doen’, etc.’ (Boogaard (2012), p. 13).

Discipelen moeten leren ‘alles te onderhouden wat Ik jullie geleerd heb’ (Mat. 28: 20).

Koninkrijksdenken en Missio Dei vanuit missiologisch perspectief

Het bovengenoemde Koninkrijksdenken heeft een heel duidelijke missionaire kant. De gemeente heeft een doel. Wright stelt zelfs: ‘Het is niet zozeer dat God een opdracht heeft voor zijn kerk in de wereld, als wel dat God een kerk heeft om zijn opdracht in de wereld te vervullen. De opdracht is er niet voor de kerk, de kerk is er voor de opdracht... die van God.’⁷⁷ Ook Hirsch meent dat de identiteit en de roeping van de kerk samenvallen⁷⁸. En daarbij is het van groot belang dat iedereen in de gemeente meedoet om echt impact te hebben in de wereld⁷⁹.

Paas en Ten Brinke wijzen er terecht op dat echter het allesbepalende doel de eer van God is en niet de opbouw van de gemeente of het evangeliseren van niet-gelovigen⁸⁰. Daar heeft God ons voor gemaakt en daartoe roepen de gelovigen de wereld op. ‘Kom ga met ons en doe als wij’. Door een Koninkrijksleven te leiden vormen de gelovigen-in-gemeenschap al een getuigenis in zichzelf, als een stad op een berg. Maar zij moeten ook de wereld in om het licht van het evangelie te verspreiden, met woorden en daden en door levend evangelie te zijn. Paas merkt op dat, als het brengen van goed nieuws onze opdracht is, wij ook zelf ‘goed nieuws’ moeten zijn. ‘Als wij een evangelie brengen dat mensen radicaal verandert, dan moeten wij ook iets van die metamorfose laten zien’.

Total Church: de kerk = missionair

Voor Total Church is de kerk per definitie missionair en derhalve ook de theologie⁸¹. ‘Het evangelie is goed nieuws: een boodschap die verkondigd moet worden. Een waarheid die onderwezen moet worden. Een woord dat gesproken en een verhaal dat verteld moet worden.’⁸² Evangelisatie vindt in deze benadering niet plaats buiten de context van de gemeente. Juist als gemeente kun je immers het evangelie voorleven en laten ervaren en zo mensen trekken naar Gods heerschappij^{83 84}.

⁷⁷ Chris Wright, *The Mission of God*, p. 62. Geciteerd door: Wright (2011), p. 5. Mudde (2011) vindt de slagzin: ‘De kerk heeft geen missie, Gods missie heeft een kerk’ te kort door de bocht. De gemeente is immers allereerst bruid van Christus, verworven door zijn bloed, geroepen om met en voor Hem te leven.

⁷⁸ ‘You are church before you do church. If we take Jesus at his word when he says, “As the Father sent me, I am sending you” (John 20:21), then we realize that our being ‘sent’ (Latin: missio) is the basis for our “doing” church and not the other way around.’ (Hirsch en Ford (2011), p. 33).

⁷⁹ ‘The mission of the whole people of God (...) which involves activating the whole people of God and empowering every believer to be active agents of God’s kingdom in every sphere of life. Everyone in this movement, and not just the so-called religious professionals, must be activated and thus play a vital role in extending the mission of Jesus’ church.’ (Hirsch en Ford (2011), p. 32).

⁸⁰ Paas (2008), p. 119; Ten Brinke (2013), p. 11.

⁸¹ ‘De theologie moet ten dienste staan van de kerk en haar missie. Authentieke theologie wordt gevormd door wat we een missionaire hermeneutiek kunnen noemen. Theologie die los is komen staan van deze context, is ten diepste onvruchtbaar, op zichzelf gericht en losgeslagen.’ (Chester en Timmis (2011), p. 123). Evenzo wijst Doornenbal (2013), p. 10 erop dat de theologie van het Nieuwe Testament in essentie missionair is.

⁸² Chester en Timmis (2011), p. 41-42.

⁸³ Chester en Timmis (2011), p. 44. Idem Paas (2011), p. 13: “De praktijk van evangelisatie kan niet zonder de gemeente en de gemeente kan niet zonder de praktijk van evangelisatie.”

⁸⁴ ‘Als de kerk dus een centrale plek in het plan van God heeft, dan moet de plaatselijke gemeente centraal staan in de praktische uitvoering van de missie. Er kan geen sprake zijn van een missie los van de plaatselijke kerk. De gemeente is de uitvoerder van de missie. Het is de context waarin de mensen tot discipel gevormd worden. Er kan geen sprake zijn van een duurzame christelijke missie zonder duurzame plaatselijke christelijke gemeenschappen. Het leven van de christelijke gemeenschap is een deel van de boodschap van verzoening van het evangelie en een deel van de wijze waarop de boodschap wordt gecommuniceerd. De missie kan dus geen zaak zijn van een paar loslopende figuren. Het is de zaak van een gemeenschap van gelovigen. Het kan niet gedaan worden door middel van kortdurende campagnes. Er moet een gemeenschap zijn waarmee kennismaking kan worden en die een plek biedt waar mensen bij kunnen horen.’ (Chester en Timmis (2011), p. 69).

Bovendien is het makkelijker als iedereen daarvoor zijn eigen gaven kan inzetten. Het gaat niet om programma's maar om het delen van het dagelijks leven met de intentie van het evangelie.

Naast de gemeente als geheel is iedere gelovige geroepen om te getuigen in zijn dagelijks leven en mensen in contact te brengen met het leven-in-gemeenschap. Daarmee is iedere gelovige een soort zendeling, net zo goed als wanneer we met een cross-cultureel team naar de andere kant van de wereld gaan⁸⁵. We moeten de mensen introduceren bij het netwerk van relaties waaruit de gelovige gemeenschap bestaat, zodat zij de christelijke gemeenschap 'aan het werk' kunnen zien. In de ervaring van Total Church worden mensen vaak tot de christelijke gemeenschap aangetrokken nog voordat zij tot de christelijke boodschap worden aangetrokken⁸⁶. 'En maak je geen zorgen wanneer het kerkelijke leven niet zo volmaakt is als het zou moeten zijn! We getuigen niet van onze goede werken, maar van de genade van God. Onze toewijding aan elkaar ondanks onze verschillen en de zachtmoedigheid waarmee we elkaars mislukkingen benaderen zijn een sprekender getuigenis van de genade van God dan welke poging om volmaakt te zijn dan ook'⁸⁷.

Total Church legt onder verwijzing naar de Grote Opdracht de nadruk op discipelschap. Het kennismaken met de gemeenschap moet ertoe leiden dat iemand ook volgeling van Jezus wordt⁸⁸. In de gemeente discipelen de gelovigen elkaar en is iedereen discipel van Jezus. En we houden nooit op om discipel te zijn⁸⁹.

Nu wordt het aan de ene kant een stuk makkelijker om te evangeliseren, want je kunt het samen doen, waarbij iedereen doet waar hij of zij goed in is. Aan de andere kant wordt het zo veel meer dan een enkele activiteit, waarna je de knop weer omzet. Het is een totale levensstijl, die je 24 uur per dag, 7 dagen per week in praktijk brengt.

Wat echter heel belangrijk is, is 'de intentie van het evangelie'. Daar wordt mee bedoeld dat je het diepe verlangen en de uitdrukkelijke bedoeling hebt om het evangelie zichtbaar te leven en te verkondigen. Het moet echt prioriteit hebben; voor jou persoonlijk en voor de hele gemeenschap. Anders gaan we slechts goede relaties aan die nergens toe leiden. Misschien zullen we zelfs aarzelen het evangelie te vertellen uit angst om die relaties in gevaar te brengen. De intentie van het evangelie is iets anders dan het de mensen door de strot duwen bij de eerste de beste gelegenheid.

⁸⁵ Chester en Timmis (2011), p. 27. In dezelfde lijn Hirsch en Ford (2011), p. 33: *'If we are recipients of a pay-it-forward type message, one that must be passed on, then that makes us all messengers! Every believer is therefor a messenger and (...) a missionary. And Christianity itself is an intrinsically missional faith. (...) because it is 'good news', it is meant to be passed on. Somehow to sit on the message is to fail in our obligations to Jesus and His cause.'*

⁸⁶ Zie ook: *'The cause cannot be limited to evangelism, as if simply telling someone about the saving events of Jesus' life and death fulfills our missional obligations. Rather it is about living the gospel in such a way that people are drawn into the direct influence (lordship) of Jesus through our lives.'* En: *'A community that embodies the life and teachings of Jesus is the kind of community that is itself deeply attractive to a lonely and lost world. The best thing we can do is simply become ourselves and live it out as authentically as we can.'* (Hirsch en Ford (2011), p. 34 resp. 56).

⁸⁷ Chester en Timmis (2011), p. 45. Zie ook Johannes 13: 34-35 Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief. Zoals Ik jullie heb liefgehad, zo moeten jullie elkaar liefhebben. Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie Mijn leerlingen zijn. Zie ook: *'We are not required to do great things in life, but many, many small things, each done with love.'* (Hirsch en Ford (2011), p. 38).

⁸⁸ Paas (2008), p. 117 omschrijft het als volgt: *"Evangeliseren is een totaalconcept en loopt in feite de hele weg, langs verkondigen tot onderwijzen, vermanen en versterken, van ongeloof tot bekering tot discipelschap tot heerlijkheid. Daarom kan de kerkdeur nooit bepalen waar evangelisatie ophoudt of begint. We zullen dus op zoek moeten naar vormen die recht doen aan het feit dat evangelisatie een proces is en niet een moment."*

⁸⁹ Chester en Timmis (2011), p. 89-90, 96.

Het betekent echter wel dat we duidelijk gericht zijn op het punt waarop we met de mensen de bijbel kunnen openen⁹⁰.

Bij relatie-evangelisatie zoals Total Church promoot, gaat het om twee bewegingen: naar buiten en naar binnen. Het is de uiteindelijke bedoeling dat er mensen worden toegevoegd aan Gods volk om binnen dat volk tot Gods bedoeling te komen. De gemeente is dus open voor mensen van buitenaf en nodigt mensen uit naar binnen, in hun gemeenschap, om hun leven te delen. Tegelijk is er een beweging naar buiten, om als gelovigen het leven van andere mensen te delen, belangstelling te tonen, naast ze te gaan staan in hun situatie. Overigens is er in het Total Church-concept geen sprake van een strakke grens tussen binnen en buiten. Maar het gaat nu even over de bewegingen die beide nodig zijn.

Total Church heeft een uitgesproken mening over de combinatie van evangelisatie en diaconaat (zij spreken ook wel over sociale actie): het evangelie is een boodschap voor de hele mens in al zijn complexiteit. Maar meest liefhebbende wat we voor de armen kunnen doen, is om hen het goede nieuws van de eeuwige verlossing door Christus te verkondigen. Dat is absoluut niet het enige dat we uit liefde voor hen kunnen doen maar wel het meest liefdevolle. Het zou een enorme misdaad zijn om zulk goed nieuws bewust van hen af te houden. Maar evangelisatie kan gewoon niet van sociale actie gescheiden worden, omdat de missie altijd plaatsvindt door middel van relaties, en relaties kennen vele kanten. Het beste dat we armen kunnen geven is hen een plek geven waar ze welkom zijn en deel kunnen uitmaken van een gemeenschap⁹¹.

4. Wat betekent dit voor de cursus?

Wat kunnen we met deze theologische achtergrond in het kader van het missionair bewust maken en toerusten van NGK jongeren? Ik denk dat deze theologie allereerst van belang is voor de jongeren voor wie de toerusting bedoeld is. Het biedt hen vervolgens een verhaal en een kader om uit te reiken naar andere mensen (veelal leeftijdsgenoten).

De theologie van de Missio Dei en het koninkrijk biedt een antwoord op veel vragen en opgaven van adolescenten. Aan de ene kant komt de theologie tegemoet aan de behoeften van deze tijd, aan de andere kant biedt zij een 'heilzaam tegenover'.

- De kracht van deze theologie is dat zij een kader biedt voor een integrale ontwikkeling van identiteit, zingeving, doel, acceptatie, gemeenschap en missie. Tegenover de gefragmenteerde samenleving biedt de theologie een eenheid van *zijn* en *doen*. Het Plan van God en het koninkrijk strekken zich uit over elk levensterrein, zodat de adolescent meer eenheid kan ontwikkelen in zijn identiteit.
- De adolescent mag bij het ontwikkelen van zijn identiteit beseffen dat hij ten diepste een geliefd kind van God is. En – samen met alle andere kinderen van God – een onderdeel van Zijn volk, burger van het koninkrijk. Daarvoor is hij door God bedoeld. Hij hoort nu al ergens bij! Hiermee wordt een heilzaam tegenover geboden voor de opgave om een individuele identiteit te ontwikkelen. Tegelijk wordt tegemoet gekomen aan de behoefte ergens bij te horen.
- In een tijd dat de grote verhalen hebben afgedaan als onwaar of onbetrouwbaar, is ergens toch behoefte aan een verhaal, een vergezicht. Deze theologie kan, juist door zijn omvattendheid, opnieuw zo'n kader (paradigma) bieden waarmee de adolescent naar zichzelf, naar een ander, naar de gemeente en naar de wereld leert kijken⁹².

⁹⁰ Chester en Timmis (2011), p. 48.

⁹¹ Chester en Timmis (2011), p. 59-62.

⁹² De theologie van het Koninkrijk en de Missio Dei geven daarmee antwoord op de drie grote levensvragen: Waar kom ik vandaan? Wat doe ik hier/ waarom ben ik hier? Waar ga ik naar toe/ wat is mijn bestemming?

- De adolescent krijgt niet alleen een groot verhaal aangereikt, maar ook betekenis / zingeving voor het verhaal van zijn eigen leven hier en nu. Hij is bedoeld om onderdeel uit te maken van Gods grote Plan! Hij speelt mee in het grootste verhaal aller tijden. Dat geeft een duidelijk en uitdagend doel aan zijn leven. Het daagt hem uit te ontdekken welke talenten hij heeft en welke gaven God hem geeft om dat doel te realiseren⁹³. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan de behoefte tot zelfontplooiing en de behoefte aan taken en verantwoordelijkheden.
- Het inzicht dat de missie van God veel breder is dan evangelisatie kan tegelijk een relativisering betekenen dat de adolescent niet op zijn handen hoeft te lopen. Hij mag in het koninkrijk een plek innemen die bij hem past. (Tegelijk wordt wel van alle gelovigen gevraagd om te getuigen van de hoop die in hen is.)
- Deze theologie biedt ook een kader om het concrete gedrag te toetsen: leid ik een Koninkrijksleven? Ben ik een ambassadeur? Welk gedrag past daarbij? Werk ik door dit te doen of te laten mee aan Gods missie of belemmer ik die juist? Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de behoeften van adolescenten om antwoord te vinden op praktische vragen 'hoe te leven' als gelovige in Nederland.
- Tegenover de neiging om zich niet te willen binden aan 'zware' gemeenschappen stelt deze theologie dat het een geestelijke realiteit is dat je deel uitmaakt van het volk van God, en benadrukt zij het belang van de gemeente in Gods missie. Die gemeente zou in de eerste plaats een gemeenschap van liefde moeten zijn. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan de behoefte van adolescenten om 'geliefd te zijn en deel uit te maken van een liefdevolle gemeenschap, als een oase in een wereld waarin het gaat om 'het overleven van de sterksten'.⁹⁴
- Christelijke jongeren blijken het moeilijk te vinden om alleen te geloven en zijn daarom op zoek naar aansluiting bij een groep. Geloofsgemeenschap is belangrijk, inclusief het krijgen van taken en verantwoordelijkheid. Deze theologie biedt voeding voor een verlangen naar en zich inzetten voor die geloofsgemeenschap. In dit denken moet juist iedereen worden ingezet.
- Tegelijk geeft het besef van het wereldwijde volk van God de mogelijkheid om over de muren van de plaatselijke gemeente en het kerkverband heen te kijken en in netwerken verbondenheid te beleven in de *global village* die de wereld geworden is.
- De intentie om een koninkrijksleven te leiden en zich in te zetten voor Gods missie vraagt om een wilsbesluit, dat alleen genomen kan worden als de adolescent de van God ontvangen identiteit en roeping aanvaardt. De intentie om het evangelie voluit te leven en te delen is zeer uitdagend en doet een appèl op de radicale kant van het christelijk geloof. De radicaliteit die dit meebrengt past goed bij de radicaliteit en het idealisme die adolescenten vaak eigen is. Jongeren worden zich er zo van bewust dat het christelijk geloof meer is dan de 'verburgerlijkte' versie die ze vaak om zich heen zien⁹⁵.
- De pilot gaat enerzijds uit van een netwerkbenadering en wil anderzijds de rol van de gemeente duidelijk maken. Dat kwam niet uit de verf. Deze theologie het mogelijk om die twee te verbinden en in een breder kader te plaatsen.
- De theologie biedt tevens een hermeneutische sleutel voor het verstaan van de hele Bijbel.

Douma⁹⁶ noemt meer specifiek met betrekking tot Total Church nog twee redenen waarom het kan aanslaan in Nederland.

- Total Church is eenvoudig en alledaags. We worden niet opgeroepen tot de zoveelste evangelisatie-actie! Wat een opluchting. Evangeliseren hoeft niet meer.

⁹³ Vgl. Van der Heijden (2012), p. 70-72

⁹⁴ Vgl. Van der Heijden (2012), p. 70-72.

⁹⁵ Vgl. 'Jongeren zijn als hittezoekende raketten: ze gaan daarheen waar de warmte is. Ze zijn óf volslagen onverschillig, óf vol passie: met overgave storten ze zich in verliefdheid, sport, feesten, of in geloof'. (Kenda Creasy Dean, Practicing Passion. Geciteerd door Van der Heijden (2012), p. 33.)

⁹⁶ Douma, J. (2011). 7 Redenen waarom Total Church toekomst heeft in Nederland. <http://josdouma.wordpress.com/2011/09/22/7-redenen-waarom-total-church-toekomst-heeft-in-nederland/>.

- Total Church legt de nadruk op *zijn*, identiteit, en niet op *doen*, actie. Je kunt er op dit eigen moment mee beginnen of mee bezig zijn. Er zijn geen vergaderingen en commissies voor nodig. Christen zijn op de plaats waar je bent en in de contacten die er al zijn – daar draait het om.

Tegelijk geeft Koninkrijksdenken en in sterkere mate Total Church enkele paradigma verschuivingen die met name bij postmoderne jongeren moeite kunnen geven. Het is goed om zich daarvan bewust te zijn:

1. Van persoonlijke redding (het gaat om een 'ticket to heaven' naar het grotere Plan van God
2. Van 'Koning Ik' naar Koning Jezus: van autonomie (ik bepaal zelf wel wat goed voor mij is) naar opgeven van autonomie en zich onderwerpen aan het Koningschap van Jezus Christus⁹⁷.
3. Van ik-gerichtheid naar wij-gerichtheid: Van persoonlijk leven met God naar gemeenschapsleven met God.

5. aanbevelingen vanuit theologisch perspectief

Vanuit theologisch perspectief raad ik aan om in de door te ontwikkelen cursus een korte basis aan te bieden van theologie van de Missio Dei en het koninkrijk van God. De toespitsing van Total Church lijkt me nuttig, maar kan in zijn uitwerking zo ver gaan dat de jongeren erdoor worden afgeschrikt. Ik stel de volgende elementen voor:

- God heeft van Genesis tot Openbaring een Plan met de schepping.
- Het doel van God is een koninkrijk van liefde. Dat koninkrijk is met Christus al in de gelovigen begonnen en wordt met Zijn wederkomst voltooid.
- God verzamelt zich een volk van gelovigen. Als gelovige maak je automatisch deel uit van dat volk. Dat is geen keuze, maar je identiteit.
- Het volk van God speelt een grote rol in Gods Plan.
- Het volk van God is geroepen om als gelovigen-in-gemeenschap een koninkrijksleven te leiden. Dat is, in navolging van Jezus, het evangelie uitleven en verspreiden in levensstijl, daden en woorden. *Doen* komt voort uit *zijn*.
- Oproep om een keuze te maken om te leven met de intentie van het evangelie.
- Gods missie omvat veel meer dan evangelisatie: 'integral mission'. Relativering: je hoeft niet op je handen te lopen. Je mag jouw plek in het geheel vinden en je talenten en gaven daarvoor inzetten.
- Iedereen wordt opgeroepen om getuige te zijn, ook met woorden.

⁹⁷ Overgave aan God roept in deze cultuur (waarin autonomie en keuze maken hoog worden gewaardeerd) wrevel en afschuw op. In onze doorgemoderniseerde samenleving worden we niet gesocialiseerd in de onderwerping aan een absolute autoriteit, maar in het manoeuvreren onder zich telkens wijzigende omstandigheden. (Groot, C. de (2009). *Christelijke jongeren: ongewenste kinderen van de laatmoderniteit?*. <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=95207>. p. 7).

F. Bronnen

- Boer, A. de (2012). Ik draag mezelf niet, ik word gedragen. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 4-5.
- Boogaard, A. (2012). *Missionaire toerusting. Onderzoek naar een eigentijdse en relevante manier van missionaire toerusting van bij IFES-Nederland aangesloten studenten*. Afstudeeropdracht Christelijke Hogeschool Ede (niet uitgegeven)
- Bosch, J. (2012). Wat geloof je van de kerk? . *Opbouw* 56, nr. 21, p. 34-39
- Brink, G. van der en C. van der Kooi (2012), *Christelijke dogmatiek*. Derde druk. Zoetermeer: Boekencentrum (722 pp.)
- Brinke, H. ten (2013). Voor wie is de kerk er eigenlijk? *Nederlands Dagblad* 26 maart 2013, p. 11.
- Burger, H. (2012). Gemeenschap met Christus is gemeenschap met elkaar. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 20-23.
- Buijtenhek, R. (z.j.). De logische niveaus van Bateson. <http://www.rbtc.nl/bateson.htm> . Geraadpleegd: 30/06/2010 en 04/04/2013.
- Chester, T. en S. Timmis (2011) *Total Church. Evangelie en gemeenschap*. Amerongen: The Media Alliance. (179 pp.)
- Dekker, G. en H. Stoffels (2005), *Godsdienst en samenleving. Een introductie in de godsdienstsociologie*. Zesde druk. Kampen: Kok. (239 pp.)
- Dekker, W. (2012). Waarom ben jij niet vertrokken? *Opbouw* 56, nr. 21, p. 12-17.
- Doornenbal, R. (2013). Een kerk die iets wil bereiken. *Nederlands Dagblad* 22 maart 2013, p. 10.
- Douma, J. (2011). *Gods missie heeft een kerk! Een vertaling van het Missional Manifesto*. <http://josdouma.wordpress.com/2011/05/05/gods-missie-heeft-een-kerk-een-vertaling-van-het-missional-manifesto/> Geraadpleegd: 24/08/2012
- Douma, J. (2011). *7 Redenen waarom Total Church toekomst heeft in Nederland*. <http://josdouma.wordpress.com/2011/09/22/7-redenen-waarom-total-church-toekomst-heeft-in-nederland/>. Geraadpleegd: 16/08/2012.
- Dussen, A. van der. (2013). De kerk als moeder. *Opbouw* 57, nr. 5, p. 20-22.
- Glas, J. (2013). Naar een cultuur van discipelschap. *Opbouw* 57, nr. 05, p. 14-16
- Groot, C. de (2009). *Christelijke jongeren: ongewenste kinderen van de laatmoderniteit?*. <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=95207> . Geraadpleegd op: 1 februari 2013.⁹⁸
- Gruijter, M. de e.a. (2011). *Jongeren en hun geloof. Geloofsbeleving van religieuze jongeren in de Nederlandse samenleving*. Eerste druk. Utrecht: Forum, instituut voor multiculturele vraagstukken. (118 pp.)
- Heijden, S. van der (2012), *Kerk voor een nieuwe generatie. Zoeken naar een kerk waarin jongeren geloven*. Eerste druk. Heerenveen: Medema. (217 pp.)
- Hirsch, A. en L. Ford (2011) *Right here, right now. Everyday mission for everyday people*. Tweede druk. Grand Rapids: Baker Books, p. 32-57
- Kessels en Smit (z.j.). De niveaus van leren en veranderen van Dilts. http://www.kessels-smit.com/files/niveaus_van_dilts.pdf . Geraadpleegd: 30/06/2010 en 04/04/2013.
- Kleingeld, P. en P. Strating (2010). *De kerk is de gemeenschap waar het evangelie geleefd wordt*. <http://www.opbouwonline.nl/artikel.php?id=6194> . Geraadpleegd 25/08/2012.
- Kleingeld, P. (2012). Boekenplank. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 62-65.
- Kleingeld, P. (2013). Zet discipelschap op de agenda. Wat doe je als je de olifant gespot hebt? *Opbouw* 57, nr. 05, p. 4-6
- Mudde, J. (red.) (2011), *Informatieboekje 2011 voor de Nederlands Gereformeerde Kerken*. Eerste druk. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief. (277 pp.)
- Mudde, J. (2012). Verbondenheid – contactrijk en contrastrijk. *Opbouw* 56, nr. 09, p. 4 – 6. Samenvatting van zijn rede, gehouden op de NG- themadag van 14 april 2012 in Houten.

⁹⁸ Tilburg University, Theologisch Debat, 2009, vol. 6, nr. 2, pp. 6-17

- Nel, M. (2001). The Inclusive Congregational Approach to Youth Ministry. In: Senter, M. *Four Views of Youth Ministry and the Church. Inclusive congregational, Preparatory, Missional, Strategic*. pp.: 1-22.
- Niemeijer, M. (2013). Geen kerk zonder gerechtigheid. *Nederlands Dagblad*. 10 juni 2013, p. 9
- Noordergraaf, A. e.a. (red.) (2005), *Woordenboek voor bijbellezers*. Eerste druk. Zoetermeer: Boekencentrum. (800 pp.)
- Ouweneel, W. (2011), *Het verbond en het koninkrijk van God. Ontwerp van een verbonds-, doop- en koninkrijksleer*. Eerste druk. Evangelisch-Dogmatische Reeks deel IX. Heerenveen: Medema (583 pp.)
- Paas, S. (2008), *De werkers van het laatste uur, de inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente*. Derde druk. Zoetermeer: Boekencentrum. (312 pp.)
- Schaeffer, H. (2012). Kerk anno nu. *Opbouw* 56, nr. 21, p. 32-33.
- Senter, M. e.a. (2001) *Four views of youth ministry and the church. Inclusive congregational, Preparatory, Missional, Strategic*. Eerste druk. Grand Rapids: Zondervan Publishing House. (XX + 163 pp.)
- Stoppels, S. (2013). De gemeente als gemeenschap van leerlingen. Zeven redenen om leerling te zijn en te blijven. *Opbouw* 57, nr. 5, p. 10-13.
- Wolf, D. de (2009), *De ontdekking van het koninkrijk. Verslag van een persoonlijke zoektocht*. Eerste druk. Vaassen: Medema. (238 pp.)
- Wolters, A (1993) *Schepping zonder grens. Bouwstenen voor een bijbelse wereldbeschouwing*. Eerste druk. Buijten en Schipperheijn.
- Wright, C. (2011), *De Bijbelse missie. Gods opdracht voor zijn kinderen*. Eerste druk. Barneveld: De Vuurbaak. (xii + 312 pp.)
- Wright, N.T. (2008) *Surprised by Hope: Rethinking Heaven, the Resurrection, and the Mission of the Church*, HarperCollins. Gevonden in: <http://www.amazon.com/Surprised-Hope-Rethinking-Resurrection-Mission/dp/0061551821>. Geraadpleegd: 28/08/2012.
- (z.j.) <http://www.ngk.nl/> . Geraadpleegd: 21/03/2013.
- (2011). *Akkoord voor Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken – editie 2011*. <http://www.ngk.nl/docs/aks2011.pdf>. Geraadpleegd: 21/03/2013.
- (z.j.) *What is kingdom theology?* <http://www.gotquestions.org/kingdom-theology.html>. Geraadpleegd: 09/04/2013
- (2013) *Kingdom theology*. http://en.wikipedia.org/wiki/Kingdom_theology. Geraadpleegd: 09/04/2013.
- (2012) *Missie en eenheid*. http://www.raadvankerken.nl/pagina/2077/missie_en_eenheid. Geraadpleegd: 06/04/2013
- interview met A. Maliepaard, afgenomen op 28 februari 2013.
- Voorgesprek met Helma van de Beek op 18/09/2012.